

Kantoor
Chris Lebeaustaat 4,
1062 DC Amsterdam
Postbus 11127
1001 GC Amsterdam

Migranten en zelforganisaties en de dragende samenleving

“Goud verzilveren”

Stichting Samenwonen-Samenleven
Hans Krikke
H.Krikke@sw-sl.nl
0620879278
Amsterdam, maart 2016

Inhoud.

1. Inleiding
2. SW-SL en zelforganisaties van migranten
3. Het dilemma, migrantenorganisaties verzilveren hun meerwaarde niet of te weinig
 - 3.1. Kort door de bocht
 - 3.2. De meerwaarde voor de dragende samenleving
 - 3.3. Interne blokkades bij het verzilveren van goud
4. Externe blokkades bij het verzilveren van goud
5. Informatie, advies & ondersteuning
6. Plan van aanpak
7. Tijdspad

1. Inleiding.

De recente transformaties in welzijn en zorg, aangaande activering en participatie, hebben als doel de dragende samenleving te stimuleren en burgers te sterken in zelfredzaamheid en zelfregie, opdat de (zorg)afhankelijkheid wordt verminderd. In ambtelijke en bestuurlijke netwerken wordt gesproken over “de dragende samenleving”. Burgers worden gemotiveerd zich in te zetten en bij te dragen aan een inclusieve samenleving. Dit door – onder andere - als betrokken bewoners mede zorg te dragen voor een prettig woon en leefklimaat, door vrijwilligerswerk in de informele zorg en welzijn te verrichten en door ondernemerschap te tonen.

De burger is aan zet.

Op het eerste gezicht lijken de transformaties en het daarbij gebruikte concept van “de dragende samenleving” ten gunste van vrijwilligersorganisaties en in het bijzonder de migrantenzelforganisaties.

Immers, vrijwilligersorganisaties worden ook wel de uitvinders van “eigen kracht” en “samenredzaamheid” genoemd. Wat en verandering genoemd kan worden is dat vrijwilligersorganisaties de wind in de zeilen hebben naarmate zij meer migranten in hun gelederen hebben.

De praktijk pakt echter anders uit.

Nogal wat collectieve initiatieven van burgers met een migratie achtergrond – de migrantenzelforganisaties – dreigen als steunpilaren van de ‘dragende samenleving’ weg te vallen. Eenvoudig omdat ze niet in staat zijn aan te haken bij de recente ontwikkelingen.

Een paradoxale en ook zorgwekkende situatie.

In wijken waar relatief veel mensen in een preciaire situatie wonen en in het bijzonder in migrantengemeenschappen is de urgentie van een sterke “dragende samenleving” hoog.

Veel uitdagingen op het gebied van gezondheid, inkomen, positie op de arbeidsmarkt en op de kwaliteit van leven accumuleren immers deze wijken en gemeenschappen. In plaats van een versterking van de dragende krachten in migrantengemeenschappen verliezen veel migrantenorganisaties aan draagkracht en kwaliteit. Vangnetten raken overbelast en minder toegankelijk. En helaas, de bestaande “vangnetten” functioneren in mindere mate als springplanken voor empowering, participatie en arbeidsmarktoeleiding.

In onderstaande tekst zijn worden enkele concrete voorbeelden gegeven van migranten en zelforganisaties die potentie hebben, maar kopje onder dreigen te gaan omdat intern de boel niet goed geregeld is en omdat de lokale overheid een top down relatie afdwingt. De voorbeelden zijn geanonimiseerd.

Deze notitie is evenwel gebaseerd op de inzichten die zijn verkregen door intensieve samenwerking met een groot aantal migranten- en zelforganisaties in de loop van de jaren. Die inzichten hebben we gebundeld in een analyse van de meerwaarde (kracht) van migranten- en zelforganisaties en de onvolkomenheden waar zij mee te dealen hebben.

Hans Krikke

2. SWSL- migranten- en zelforganisaties.

De betrokkenheid bij en ondersteuning van migranten- en zelforganisaties in de stad dateert van 2004, het jaar waarin SWSL als vrijwilligersinitiatief in West en Nw West een frisse start maakte. In de afgelopen jaren heeft SWSL ervaring en kennis opgedaan waar het gaat om de expertise, de kracht en onvolkomenheden van migranten- en zelforganisaties.

Een paar high lights van SWSL's betrokkenheid.

- **Bindingsladder, van archipel van belangen naar wijkbelangen.**

In de jaren 2004 t/m 2006 heeft SWSL als vrijwilligersinitiatief, een werkvorm ontwikkeld die bekend staat als "bindingsladder". Hoe krijg je het nu voor elkaar om in wijken met al hun diversiteit, verkokerde belangen en interesses een gemeenschappelijke "Agenda van de Toekomst" te ontwikkelen? Samen met migranten en vrijwilligersorganisaties is een werkvorm ontwikkeld die is samengebracht in de methodiek van "Klacht naar Kracht" (laatste versie dateert van 2011).

- **Van Idee naar project; capacity building**

In 2007 heeft SWSL de cursus "Van Idee naar Project" ontwikkeld, samen met een aantal sociale vermogensfondsen. Daarvoor in een handboek voor vrijwilligersorganisaties onder de naam "fondsen werven, doe het zelf" samengesteld. Dit programma loopt nog steeds. Elk jaar nemen tussen de 15 en 20 organisaties uit verschillende wijken en migrantengemeenschappen deel aan de training (zeven dagdelen) voor projectontwikkeling en additionele financiering. Het handboek is in een oplage – verspreid over al die jaren – van 6.000 exemplaren verspreid.

- **Conferenties "de onmisbare schakel".**

Tussen 2007 en 2011 heeft SWSL in samenwerking met partners in informele zorg conferenties georganiseerd om de afstemming en samenwerking tussen informele zorg initiatieven van burgers en reguliere welzijn/zorginstellingen te verbeteren. Tijdens deze conferenties is de meerwaarde van "informele zorg" benoemd (en geanalyseerd), het complementaire van informele zorg benoemd en – niet onbelangrijk – gereflecteerd over structurele afspraken om de meerwaarde van het integreren van informele zorg in een integrale keten-aanpak

- **"Maak het verschil".**

In het jaar 2010 is in opdracht van het toenmalige bureau van de stad Amsterdam met de naam "Dienst Zorg en Samenleving" onderzoek gedaan naar de kwaliteit van zogenaamde "allochtone informele zorgnetwerken". De notitie met de titel "Maak het verschil" is gepresenteerd en besproken tijdens een conferentie.

- **Structurele waardering ervaringskennis.**

Vanaf 2009 wordt – mede geïnspireerd op het onderzoek naar de praktijk van informele zorg in migrantengemeenschappen – een duurzaam programma gerealiseerd waarbij vrijwilligers in migranten- en zelforganisaties worden getraind als vertrouwenspersoon en of aspirant ervaringsdeskundige.

- **OBIA.**

In 2012 tot 2014 heeft SWSL het eigen ontwikkelde OBIA – Ondersteuning Bewoners initiatieven Amsterdam, programma uitgevoerd. In dit programma hebben initiatieven, collectieven, verenigingen en stichtingen actief in migrantengemeenschappen – langdurig ondersteuning gekregen om de kwaliteit van de organisatie en praktijk te verbeteren (capacity building). De ondersteuning werd op maat geboden en was tijdelijk want gericht op zelfstandigheid. Zo is de smaakmakende stichting Samen Sterk Vrouwen West” uit dit programma voortgekomen.

- **Wederkerigheid als aanjager van empowering en emancipatie.**

In 2014 verscheen vanuit Amsterdamse (migranten) vrouwenorganisaties de publicatie “Samenredzaamheid en wederkerigheid”. Het betreft een handleiding voor vrouwenorganisaties – gebaseerd op een veldonderzoek – om de core business van deze organisaties te versterken, namelijk het stimuleren van zelfredzaamheid van kwetsbare (migranten) vrouwen. In opdracht van de toenmalige Dienst Maatschappelijk Ontwikkeling

- **Hulp in tijden van crisis.**

In de zomer 2015 heeft SWSL voor een aantal zelforganisaties extra ondersteuning geboden in tijden van – financiële en bestuurlijke crisissen. Nogal wat organisaties werden in dat jaar geconfronteerd met negatieve definitieve beschikkingen en/of afwijzingen van aanvragen (ivm ontbreken transparantie financiële organisaties).

3. Het dilemma:

Migranten- en zelforganisaties verzilveren hun meerwaarde niet of te weinig

3.1. Kort door de bocht

Veel migranten- en zelforganisaties zijn niet bij machte hun goud te verzilveren.

Dit omdat zij moeite hebben of niet in staat zijn adequaat te anticiperen op de transities en het nieuwe beleid van de overheid. Maar ook omdat zij niet bij machte zijn zich goed te positioneren in die transities en – omdat ze in de overlevingsstand staan – geen ruimte hebben om wat zij goed doen, nog beter te doen, en wat niet goed, te verbeteren.

Daar waar een versterking nodig is van migranten- en zelforganisaties, met hun informele structuren, die als vangnet en springplank kunnen dienen voor bewoners met een migratie-achtergrond – zelfregie, zelfredzaamheid en samenredzaamheid - dreigt een overbelasting en zelfs verzwakking van die informele structuren.

De ambitie van een inclusieve stad blijft zo een luchtkasteel van de bureauontwerpers van de dragende samenleving

3.2. De meerwaarde voor de dragende (inclusieve) samenleving

Wat is nu de meerwaarde van migrantenzelforganisaties in het beleid gericht op zelfredzaamheid en zelfregie?

Het leeuwendeel van de migranten- en zelforganisaties is geïnitieerd door bewoners met ervaringskennis over specifieke thema's en onderwerpen. Veelal ook op basis van kritiek op de systeemwereld; in het bijzonder de mismatch tussen wat het systeem biedt aan zorg/welzijn, activering, participatie en empowerment en waar in de leefwerelden van bewoners vraag naar is en behoefte aan is.

Het is om deze reden waarom de meeste migranten- en zelforganisaties structuren en activiteiten realiseren die gericht zijn op belangenbehartiging, en op een vangnet en springplankfunctie. Met een ambitie om iets van sociale mobiliteit te realiseren en een emancipatoir proces onder de deelnemers van de activiteiten en onder de leden van de achterban te stimuleren.

Hieronder – de diversiteit onder migranten- en zelforganisaties overstijgend – een opsomming ter duiding van de meerwaarde die migranten en zelforganisaties aan een stad die inclusief is.

3.2.1. Ontwerpers en ontwikkelaars van “eigen kracht”.

Op de eerste plaats beschikken migranten- en zelforganisaties – vanwege de ervaringskennis van de initiatiefnemers en de aard van de activiteiten - over veel praktijkkennis met betrekking tot “eigen kracht”, “zelfredzaamheid” en “samenredzaamheid”.

We mogen het best scherper stellen. Migranten- en zelforganisaties zijn de uitvinders en ontwikkelaars van deze praktijken. Lang voordat de overheid en zorginstellingen de concepten van “eigen kracht” en “zelfredzaamheid” als beleidsconcepten hebben ontdekt.

De eigenheid van alle migranten- en zelforganisaties is dat gespecialiseerd zijn in het mobiliseren van krachtbronnen in de eigen sociale, culturele religieuze en etnische netwerken.

3.2.2. Met ervaringskennis omzien naar de ander.

Een andere gemeenschappelijk kenmerk betreft het benutten van ervaringskennis. In de activiteiten, projecten en in sommige gevallen programma's, maken migranten- en zelforganisaties gebruik van de beschikbare ervaringskennis in het specifieke sociale netwerk.

3.2.3. Vertrouwensnetwerken en daarmee laagdrempelig.

Een derde overeenkomst betreft dat migranten- en zelforganisaties werken op basis van vertrouwen. Zij beschikken over vertrouwensnetwerken gebaseerd op de beschikbare expertise over de context van hulpvragen en hulpbehoeften, het hulpzoekgedrag en de mogelijkheden tot versterking van zelfregie (zelfredzaamheid, eigen kracht). (vindplaats functie in combinatie met de functie van mobilisatie van krachtbronnen in de leefomgeving) Vanwege empowerment, activering en participatie (emancipatie) is dat vertrouwen (mede gebaseerd op kennis van de context waarin ambities, talent, problemen en zorgen zich ontwikkelen) voorwaarde.

3.2.4. Vroeg signalerend want 'vindplaatsen'.

Met de vierde overeenkomst, zijn veel migranten- en zelforganisaties uitmuntend in vroegsignalering waar het gaat om problemen en zorgen bij leden van de achterban en vervullen ze een brugfunctie tussen de leef- en systeemwereld (toeleiding naar systeemwereld van zorg) (zorg bij vroegsignalering is goedkope zorg!)

3.2.5. Intermediair leef-systeemwereld.

De vijfde overeenkomst betreft de rol van tolk, vertaler en intermediair tussen de specifieke leefwereld van het sociale netwerk en (onderdelen) van de systeemwereld. Het over en weer tolken, vertalen en intermediairs zijn veelal met als doel empowerment, activering en participatie in de samenleving. Daarbij zetten de migranten- en zelforganisaties vooral hun expertise over de context en de specifieke leefwerelden in.

4. Interne blokkades bij het verzilveren van het goud

In het algemeen, zijn migranten- en zelforganisaties zijn gericht op het “doen”. Op het organiseren van activiteiten, daarmee anticiperend op de vraag en behoeften van de achterban. In het “doen” hebben veel migrantenorganisaties een hoge ambitie. Dat heeft te maken met het kader dat actief is bij migranten- en zelforganisaties. De vrijwilligers zijn “doeners”, hebben veelal een praktische insteek. Veelal ontberen nogal wat organisaties de expertise en knowhow om programmatisch activiteiten te ontwikkelen en (beleidsmatig) aansluiting te vinden bij de beleidsdoelstellingen van partners, waaronder de overheid en zorginstellingen

4.1. Bestuurlijke onvolkomenheden.

Veel migranten- en zelforganisaties hebben moeite om te besturen. Bovendien worden besturen en uitvoeren gecombineerd. Veelal is de initiatiefnemer bestuurslid en coördinator, uitvoeder. Hierdoor is er geen strikte grens tussen “zakelijk” en privé.

4.2. Financiële organisatie niet up date.

Vaak is de financiële organisatie is zwak of ontbreekt. Veel migranten- en zelforganisaties kampen met een gebrek aan kader dat de financiële organisatie kan inrichten en aansturen opdat co financierende partners een adequate (financiële) verantwoording kunnen presenteren.

4.3. Beleidsmatig zwak m.b.t. (zorg)vrijwilligers.

Er is vaak een gebrek aan vrijwilligers en vrijwilligersbeleid. De wijze waarop migranten- en zelforganisaties vrijwilligers werven, toerusten, begeleiden is adhoc, wispelturig; er wordt veelal een beroep gedaan op bijzondere loyaliteiten. Het is weinig transparant. Zorgwekkend is vooral de zwakte van (structurele) ondersteuning van zogenaamde zorgvrijwilligers, vrijwilligers die bij grote clubs bekend staan als “maatje” en of “buddy”.

4.4. Gering innovatief vermogen.

Heersend is een gebrek aan innovatief vermogen. Migranten (zelforganisaties) hebben lange tijd voor de troepen uitgelopen waar het gaat om eigen kracht, samenredzaamheid en investeren in de informele structuren van de leefwereld waartoe de achterban behoort/zich thuis voelt. Deze voorsprong is “uit handen gegeven”. Het is niet benut om zich als partner in het versterken van de “dragende, inclusieve samenleving” te presenteren bij de overheid en instellingen.

4.5. Shopgedrag inzake subsidies.

Veel migranten- en zelforganisaties gaan niet uit van hun eigen kracht en expertise. De meeste organisatie hebben moeite hun “Unique selling point” te formuleren en te presenteren. Men is niet of nauwelijks in staat om, op basis van een helder geformuleerde en gepraktiseerde expertise, aan te geven in wat, voor wie en hoe activiteiten/projecten complementair zijn aan de praktijk en beleid van partners, waaronder de overheid. De activiteiten waaieren uit waardoor de core business verwaterd en onder gesneeuwd wordt door de veelheid aan doe-activiteiten.

4.6. Slachtoffergedrag.

Defensief en klagend. Veel migranten- en zelforganisaties missen, in de periode van de vele transitie en een terugtrekkende overheid, de boot. Dat is omdat de core business verloren is gegaan waardoor het lastig is – zo niet onmogelijk - alternatieve financieringsbronnen aan te boren. Terwijl de boot wordt gemist, wordt de overlevingsstrategie gekenmerkt door een defensieve en klagende houding. De meeste organisaties weten zich ook niet positief te positioneren in de transitie en aan te geven wat hun meerwaarde is. In wat, hoe, en onder welke condities zij complementair zijn aan het systeem (en het systeembeleid)

4.7. Kokerkijken en eilanden-mentaliteit.

Eilandjes mentaliteit. Veel migranten- en zelforganisaties hebben last van een eilandjesmentaliteit. Ze varen wel in de archipel en zijn niet gemotiveerd zich te informeren over het reilen en zeilen van collegaorganisaties, laat staan dat er een motivatie (en vaardigheid) is om vormen van samenwerking te verkennen en te realiseren, expertise te delen of de lange route te lopen van het verkennen, waarderen en benutten van gedeelde interesses, belangen en agenda's.

4.8. Onderlinge concurrentie, roddel en achterklap.

Helaas, in de verwoede pogingen zich te positioneren en te overleven als organisaties, weerstaan nogal wat migranten- en zelforganisaties niet de neiging om over hun collega's in de organisatie te kleppen. Er is veel roddel en achterklap. De "gun factor" ontbreekt. Dit met als gevolg dat voorzieningen, faciliteiten, netwerken, expertises, activiteiten, werkvormen, inzichten en kennis niet worden gedeeld.

5. Externe blokkades bij het verzilveren van goud.

Naast de interne blokkades – in deze tekst “onvolkomenheden” genoemd, zijn er externe blokkades waardoor de meerwaarde van migrantenorganisaties niet of te weinig uit de verf komt.

Als een ding opvalt dan is het wel dat er van de kant van het systeem (overheid en instellingen) over partnerschap met migranten- en zelforganisaties wordt gesproken, maar dat dit niet de praktijk is. Het systeem heeft geen flauw benul in welke werelden de migranten- en zelforganisaties leven. Wat ze doen, hoe ze het doen, met welk resultaat, wat nodig is om dat resultaat te bereiken, wat ze nodig hebben om beter te doen wat ze goed doen, en te verbeteren wat ze niet goed doen. Er is sprake van een top down benadering, belerend, bevoogdend; een houding van argwaan en wantrouwen.

Meer specifiek worden hieronder enkele blokkades genoemd.

5.1. Eenzijdige afhankelijkheid subsidies.

Veel jaren hebben migranten- en zelforganisaties gebruik gemaakt van relatief makkelijk toegankelijke cofinanciering van (fondsen en) overheden. De wijze waarop subsidies zijn verstrekt heeft de afhankelijkheid van de overheid als hoofdfinancier versterkt. Niet altijd vrij van politiek cliëntelisme.

Met de transities is door de co-financiers geen adequate ondersteuning geboden om de overgang – minder subsidie, geen huisvestingssubsidies meer, strengere eisen mbt aanvragen en verantwoordingen - goed door te komen.

Het resultaat is dat de organisaties anno nu een waaier aan activiteiten hebben waardoor de core business is verlaten (activiteiten inrichten naar de subsidiepotjes) en niet of slechts geringe alternatieve financiële bronnen hebben.

5.2. Het op orde brengen van de financiële organisaties is door co-financiers niet afdoende gestimuleerd.

In het verleden is wat betreft de financiële verantwoording van de kant van de organisaties een ruimhartig beleid gevoerd. Hierdoor is het op orde brengen van de financiële organisatie, inclusief een strikte scheiding tussen privé en zakelijk, niet gestimuleerd. Met een ontbreken van of zwakke financiële organisatie is het lastig alternatieve bronnen te vinden. Ook heeft het een risicovol en weinig transparant financieel beleid opgeleverd bij nogal wat migranten- en zelforganisaties. Onvolledige of gebrekkige verantwoording is jarenlang door de vingers gezien en toegedekt met de mantel der liefde.

De getraceerde (en structurele) onvolkomenheden zijn – helaas - geen aanleiding geweest om verbeteringen aan te brengen in de financiële organisatie van vrijwilligers- en burgerinitiatieven. Integendeel.

Illustratief voor de uitkomst van dat beleid is dat sociale vermogensfondsen steeds vaker een kruisje van “fraude gevoelig” op het dossier aan aanvragende Amsterdamse burgerinitiatieven plaatsen.

5.3. Systeem is niet in staat de complementaire meerwaarde van migranten- en zelforganisaties te benoemen.

Er wordt door (zorg/welzijn)instellingen weleens gezegd dat vrijwilligers geen kwaliteit leveren en niet altijd even betrouwbaar zijn. Zeker waar het gaat om

vrijwilligers die omzien naar kwetsbare medeburgers. Dit beeld is een probleem waar alle vrijwilligersorganisaties mee te maken hebben. Maar een groter probleem is dat overheden en instellingen eigenlijk geen idee hebben in wat, voor wie en hoe zorgvrijwilligers van migranten- en zelforganisaties complementair zijn in het realiseren (uitvoeren) van hun kerntaken. Er ontbreekt een beleid – zowel bij instellingen als bij de overheid – om informele zorg (de corebusiness van migranten- en zelforganisaties) te integreren in een integrale ketenaanpak.

5.4. Innovatie lijkt iets voor witte netwerkers

In de stad Amsterdam zijn een paar locaties waar burgers en burgerorganisaties “samen innoveren”. Bijvoorbeeld in Pakhuis de Zwijger. We moeten constateren dat in de programmering van dit “innovatieve platform/netwerk” van Pakhuis de Zwijger geen of een enkele vertegenwoordiger van migrantenorganisaties deelneemt. Innovatie, vanuit de leefwereld anticiperen op de door de overheid in gang gezette transitie, lijkt een wit gebeuren. Voor witte netwerkers. Dat ligt zeker aan de inzet en ambities van de migranten- en zelforganisaties, maar ligt ook aan de aard en de programmering van de innovatie-agenda. En niet op de laatste plaats aan de setting waar het plaats vindt, het bereik van het programma-team en het ontbreken van sociale en culturele sensibiliteit.

5.5. Overleven vanwege overbelasting.

Armoede, inkomensproblemen en de daarbij horende sociale uitsluiting, de laaggeletterdheid, de werkloosheid (vooral onder jongeren), het gebrek aan gezondheid (zowel fysiek als psychisch) en het gebrek aan gezondheidsvaardigheden, opvoedingsuitdagingen; dat alles treft vooral burgers met een migratie-achtergrond.

Met hun zorgen en uitdagingen (en niet zelden met hun ambitie om zich uit de zorgen te werken) kloppen mensen aan bij daar waar ze zich vertrouwd voelen, lotgenoten treffen, geen verantwoording hoeven af te leggen wie en wat ze zijn, waar ze vandaar komen en naar toe willen; kortom bij migranten- en zelforganisaties. De (zorg)instellingen en de lokale overheid stimuleren de gang naar migranten- en zelforganisaties op hun beurt weer zonder rekenschap te geven met welke uitdagingen zij de vrijwilligers van de organisaties in wijken en gemeenschappen opzadelen. Een klacht overigens die ook bij welzijn (huizen van de wijk/ buurt) te beluisteren valt. Welzijn in huizen van de wijk gaat steeds meer op begeleiding bij dagbesteding van bewoners in een kwetsbare positie lijken.